

מערך שיעור – דיני ההפקר בשמיטה

מטרת השיעור:

להמחיש את האתגר שבמצות ההפקר, את ההשפעה על חיי האדם.

להדגים כיצד בעל מטע מפקיר את פירותיו בשביעית וכיצד על הנכנסים לגינתו להתנהג.

מקורות מרכזיים:

שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק י - יא

(י) וְשָׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאַסְפֹּת אֶת־תְּבוּאָתָה:

(יא) וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּלִם תֹּאכַל חֵיטְ הַשְּׂדֵה כְּרַתְעֶשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד

מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכ"מ שנאמר ואכלו אביוני עמך, ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר, חמש כדי שמן חמשה עשר כדי יין, ואם הביא יתר מזה מותר.

ספר החינוך פרשת אם כסף מצוה פד

להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית, שהיא נקראת מפני המעשה הזה שנתחייבנו בה שנת השמיטה, ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר [שמות כ"ג, י"א] והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך.

משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ [שמות כ', י"א], וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפוצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום ויום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאין ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון.

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לט

כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגו'.

מדיני המצוה:

- אסור לבנות גדר חדשה סביב הגינה כדי לשמור על הפירות
- אין צורך להרוס את הגדר שהוקמה לפני השמיטה
- מותר לגדר כדי שהצמחים לא ינזקו
- במקרה זה מותר לנעול את החצר ולציין היכן נמצא המפתח

- מן הראוי לתלות שלט שמותר לקחת פירות, כדי שאנשים ירגישו נעים
- כשרוצים לקטוף מן הראוי לבקש רשות מבעל הגינה
- לקטוף מותר לקטוף מעט לצורך אכילה, אין לקטוף בכלי המיוחד לקטיף

הצעה להרחבה בכיתה:

- א. לימוד פסוק המקור – "תשמטנה ונטשתה" (שמות כג, יא) עם פרשני המקרא (רש"י, אב"ע, רמב"ן, ספורנו וחזקוני).
- ב. הבנה אישית של האתגר העומד בפני המפקיר את פירותיו, מקור חיותו הכלכלי במשך השנים, האם קל לו לראות אנשים אחרים קוטפים מהם? ומצד שני כאשר עובר זמן והוא רואה שלא קטפו מספיק, האם קל לו לראותם נרקבים על העץ או שמא הוא טורח להזמין אחרים ולקוטפם? מה התהליך האישי שעבר עליו בשנת השמיטה?

קישורים שימושיים

[דף לימוד משותף בנושא טעמי השמיטה](#) ✓

[דף לימוד בנושא סוד המספר שבע](#) ✓

[הפקר בשמיטה \(משחק קומיקס\)](#) ✓